

STUDIEMATERIALE TIL LANDBRUKSKONFERANSEN

Lenin , bind 11 s. 193 -204

Prinsippprogrammet , s. 71

Rød Valgallianse sitt program , punktet om bøndene.

Reidar Almås , Norsk Jordbruk. Det nye hamskiftet.

s. 46 - 65 og 89 - 107

Vedlagte notat.

KLASSEANALYSE AV BØNDENE

Både i den daglige kampen og for revolusjonen trenger vi å skille mellom venner og fiender, hvem er utbytta, hvem er utbyttere? Arbeiderbønder og småbønder kaller vi dem som objektivt sett støtter oss, storbønder og borgere som må bekjempes, mellombønder må nøytraliseres. For å analysere klassene i jordbruket må vi undersøke 1) bøndernes materiell grunnlag, økonomiske interesser og 2) deres holdning til forandring og revolusjon. Her skal vi først ta opp grunnlaget, hvor mye garden kaster av seg, så får vi se på holdninger, den subjektive klassebevisstheten og politisk framskredenhet etterpå.

ARBEIDERBØNDER

eller halvproletarene har så små bruk at de er avhengig av å ta jævnlig ekstraarbeid for å klare seg, og ekstrajobben er innen arbeiderklassen (ikke lærer, selger osv).

SMÅBØNDER

har eninntekt eller hovedinntekt fra bruket, men bruket er så lite at det bare kaster av seg nok til et beskjedent underhold av familien og dårlig vedlikehold av garden. De må ikke bare avstå all profitt og grunnrente, men tilogmed en del av arbeidslønna til banker og monopoler, og har ikke penger til å utvide drifta, øke kapitalen og følge med. Derfor lever de på grensa til nedlegging og trues av tvangsauksjon.

STORBØNDER

er kapitalister som lever på profitt. Enten utbytter de arbeidskraft direkte ved å ansette røtter, eller så får de spesielt høy inntekt for relativt liten arbeidsinnsats pr årsverk, og utbytter da folket indirekte gjennom matprisen ~~og~~. Dette oppnår de ved å innkassere en spesiell type profitt, jordrenta, særlig forskjellsrente eller differensialrente. (Fordi de har spesielt gode dyrkingsforhold eller effektivitetsfordeler ved storskaladrift høy mekanisert), som senker deres individuelle produksjonsverdi under den markedsprisen som de får betalt for gjennom jordbruksavtalen. Vi skal seinere se at det er denne samme forskjellsrenta som også mellombøndene prøver å skaffe seg. Storbønder får også størst uttelling av statens støtteordninger til jordbruket).

En del storbønder utbytter også gjennom den absolutte grunnrente eller jordprisen når de leier ut skau, jord, jakt- og fiskeretter, camping, hytter, når de blir ekspropriet for store tomter til kraftverk, motorvei, flyplass, industrianlegg osv.

27

LEIEN OM MELLOMBØNDER I KAPITALISTISKE LÆND

(Forløpige utkast til teser om jordbruksspørsmålet, juni 1920, Komintern's 2 kongress).

"I økonomisk betydning må vi forstå "mellombøndene" som de små bøndene som 1) enten eier eller forpakter jordstykker som er ganske små, men som under kapitalismen er nok ikke bare til et beskjedent underhold for familien, og et reint minimum for å holde garden, men som også produsere et visst overskudd som kan bli forvandlet til kapital i hvertfall i gode år. 2) For det andre bønder som ganske ofte (F. eks 1 bruk av 3) er i stand til å leie arbeidskraft." (Forholdetallet 1 til 3 står der, fordi det var tilfelle i Tyrkland 1920).

Det siste med å leie arbeidskraft har forandret seg med mekanisering og verdiskning på arbeidskrafta, og er lite brukbart for å peke ut mellombønder. Men det første, det med å få et overskudd som kan forvandles til kapital, må vi holde fast ved og utdype ut fra situasjonen i Norge i dag. Her har det gått en diskusjon om hva som er beskjedent underhold for familien, og et reint minimum for å holde garden.

BESKJEDENT UNDERHOLD FOR FAMILIEN

Blant små og mellombønder er det et massefenomen at de spenner inn livreima for å betale tilbake lån og investere. Dette senker verdien på arbeidskrafta til bønder som gruppe. Men for de som senker forbruket mer enn vanlig, er investeringene resultat av ekstrem sjølpining, det er et subjektivt valg, et unntak. Et knappt utkomme må tilsvare mer enn dette, og være et vanlig gjennomsnittlig privatforbruk, f.eks. blant små og mellomstore bønder på landsbasis. Det er klart lavere enn industriarbeiderstandard, og nye lavere når vi deler på antall årsverk som hele bondefamilien har nedlagt. Vi må forstå Lenin slik at en må ha et overskudd ut over dette knappe utkomme for å akkumulere kapital. Men kapitalforøkning er jo at merverdi legges til kapitalen, og hvem er det da mellombønder utbytter? Marx sier at småbonden ikke bare må avstå jordrente og profitt, men til og med en del av arbeidslønnen til kapitalistene, så han får i allefall ingen merverdi. Når mellombonden kjemper med staten om et overskudd i form av forskjellsrente, utbytter han seg sjøl og sin familie, for han får denne merverdien bare ved å senke arbeidslønnen til beskjedent underhold, så dette er en nokså tosidig måte å bli rik på! Som resultat kan dette overskuddet samles opp i gode år som kapital som det ikke er lån på. Det kommer stadig nye kapitalgjenstander ut av virksomheten som på lengre sikt styrker ham som bonde og gir overskudd til å utvide garden.

REINT MINIMUM FOR Å HOLDE GARDEN

Ikke all investering er kapitalakkumulasjon. For også en gjennomsnittlig arbeiderbonde eller småbonde investerer i "et reint minimum for å holde garden" vedlike. Dessuten krever konkurransen effektivitet og større enheter for at en skal holde status og ikke få mindre inntekt i jordbruksoppgjøret. All stillstand betyr tilbakegang. Det fører til at også arbeiderbønder og småbønder må investere i en del teknologiske nyvinninger og større maskiner, for å følge med og holde sin klassestatus, noe de fleste nettopp ikke klarer. Å kjøpe rørmølkinsanlegg alene gjør en ikke til mellombonde. Så lenge investeringene holder seg på et slikt vanlig gjennomsnittlig nivå, er det ~~enkel~~ bare vedlikehold eller enkel reproduksjon av kapitalen. Straks investeringene blir så store og hyppige at de hever effektivitet og utvider drifta mer enn vanlig for en småbonde, er det rett å kalle det for utvida reproduksjon eller kapitalforøkning som kjennetegner mellombønder eller små som slår seg opp til mellomstore bønder.

HVOR GÅR GRENSENE KONKRET?

Når vi undersøker ei bygd, har vi ikke tilgang til gårdsrekneskap, så vi må bruke ytre symptomer på svakhet og omsetting. I fjellbygder i Sør-Norge med 21 øre i distrikttstilskott pr liter mjølk og mjølkeproduksjon tyder sosiale undersøkelser på at det går ei grense mellom små og mellomstore bruk i gruppa med 10-14 mjølkekriekenheter (70-100 da). Vi må vurdere helheten av situasjonen på hvert bruk konkret og trekke inn mange fler kriterier enn kutall og dekar dyrka mark. Noen faktorer trekker opp til mellombondkår, som f.eks når jorda er lettdrevet, nær garden, med stor fruktbarhet, og garden har lette utvidingsmuligheter i form av tilgang til tilleggsjord og nydyrking som er vilkår for å få løyve til lån i Landbruksbanken for å utvide og bygge hytt. Mens faktorer som tungvint fjøs, enorme renteutgifter i oppbyggingsfasen, to generasjoner om inntekte osv trekker ned til småbondkår. I ei av disse bygdene med relativt godt jordsmonn ser det ut til ei grense ved 10-12 kyr, mens mer karrige strøk heller mot ~~ei~~grense et skille ved 12-14 kyr. Vi har sett bort fra store inntekter på skau, jakt, fiske osv som øker klassestatusen.

Grensa mellom mellomstore og store bruk går ved 25-30 kyr (175-210 da), for de som ikke leier arbeidskraft. Også her må vi trekke inn tilleggskriteriene ovenfor og vurdere helheten i drifta. Det viser seg et mønster i at høy mekaniseringsgrad og fruktbar lettdrevet jord nær garden gjør slike bønder til utbyttere gjennom, diffrente.

Hvordan er det andre steder i landet, og i andre griner enn mjølkeproduksjon?

MELLOMBØNDER STÅR I EN TOSIDIG LIVSSITUASJON:

DERFOR VAKLER DE

For å investere og utvide, må de jobbe hardt, lange dager, sette hele familien i arbeid, de må stramme inn privatforbruket for å skrape sammen et overskudd.

Men de har fordeler i at mekanisering letter og forenkler arbeidet. Alle produksjonsinvesteringer og til og med reparasjon av våningshus slipper de å betale skatt på. De trues ikke direkte av utpanting eller å miste jobben, og ekspansjon sikrer garden mot nedlegging i framtida.

De har både fordeler og ulemper, både av kapitalisme og sosialisme. Derfor vil de vakle mellom å støtte de to hovedklassene, arbeiderne eller kapitalistene.

VIKTIG Å SKJELNE MELLOM LAVERE OG STORE MELLOMBØNDER

1920 delte Lenin dem i tre, men så nylig som i 1956 skiller Mao ut to typer. De lavere synker ned og nærmer seg småbøndenes livssituasjon, og står over for nedlegging i framtida. De store blir større og nærmer seg storbondeøkonomi, derfor heller de også ideologisk mot borgerskapet.

STORE MELLOMBØNDER SPILLER ROLLEN SOM DET LOKALE ARBIDERARISTOKRATI

Fordi de spekulerer, satser stort og slår seg fram på dristige prosjekter i entreprenørstil, har de erfaring i å analysere raskt og rasjonelt. De er vant til å eksperimentere, kalkylere, diskutere økonomi og politikk. De har gode forbindelser med eksperter og nøkkelpersoner, de er drill til å finne gunstige avskrivninger og smutthull blant skatter og lover. Dette gjør dem til sosial støttebasis for storbonder, pamper og borgere. Der det ikke fins storbønder er de bygdas daglige ledelse. De har initiativet, dominerer lokale Bondelag ideologisk, teknologisk, med kunnskap, bekvemheter og organisasjonserfaring.

Akkurat som mange har gjort feil å tro at god masselinje på arbeidsplassen er å snakke mest med det lokale arbeideraristokrati, fordi de har peiling og er glad i å diskutere, er det en spontan tendens til å interessere seg for de største mellombøndene. Det er feil å tro at de som gruppe er de mest undertrykte og kampvillige.

SMÅBØNDER VIRKER TREGE: TØR IKKE SI HVA DE MENER
ELLER TA INITIATIV

De er mye mer undertrykt og tråkka på som gruppe enn mellombønder. De har tungvint drift, blir mer slitne av jobben, så de får mindre ordna arbeidstid og overskudd til organisasjonsarbeid.

De har ei usikker framtid og har ikke gode kontakter som de diskuterer store prosjekt med, så de er ikke vant til å ta initiativ til forandring og gå i spissen for andre. De er avhengig av de store mellombønder for å få teknisk og kunnskapsmessig hjelp til reparasjoner de ikke klarer sjøl, som sveising, grøfting osv.

Siden de har dårlig råd, har de ofte ikke eget hus, men har bodd trangt sammen med ~~foreldre~~ generasjonen hele sitt liv. Den som er oppvokst på garden har ofte resignert, gitt opp å forandre ting og si sin mening, mens personen som har flytta inn på garden, oftest kjerringa, er mest undertrykt og opprørsk.

Alt dette gjør at det er vanskelig å reise småbønder til kamp og aktivisere dem vekk fra mellombøndenes grep. Det er så mye lettere å snakke teknologiske løsninger med store mellombønder. Løvere mellombønder står midt mellom disse to grupper.

FAKTIKKEN OVER FOR MELLOMBØNDER UNDER KAPITALISMEN

Akkurat som i Sovjet, Kina osv. må også den sosialistiske revolusjonen i Norge gjennom to etapper. Først der vi står i dag, kampen for sosialismen.

I dag må arbeiderklassen forene seg med arbeiderbønder, småbønder og lavere mellombønder, mens de øvre mellombønder må nøytraliseres, og storbønder må bekjempes og isoleres som resten av borgerskapet, sammen ~~de~~ med deres løkeier blant de øvre lag av bondepampene.

Blant lavere mellombønder er det mange, men slutt ikke alle som er med i klassealliansen for et nytt samfunn som litt mer vaklende ~~enn~~ og usikre støtter enn småbøndene. Mange ~~kan~~ kan i hvertfall vinnes midlertidig og for en del enkelt-saker.

Store mellombønder må nøytraliseres som gruppe. For sjøl om de objektivt har langsiktig interesse av sosialisme, ser ~~de~~ ikke de fleste det for sosialismen er et faktum, og vi er ikke sterke nok til å vinne dem som støtte i dag. De kapitalistiske initiativene deres må passiviseres, kritiseres og dempes. F. eks. kan de tjene litt på bonusordninga, de er ofte mot kvantumsavgrensninga prisen fordi det stimulerer til "latbonde-mentalitet", vil gjerne se avløseren som tillegg-sarbeidskraft og ikke som sosialt vikertilbud, og de er ~~de~~ mest opptatt av store prosjekter. Slike linjer må svekkes, vi må avsløre dem og prøve å forhindre at småbrukerne blir dratt ned på slike opplegg. Men vi er ofte svake, det er nødvendig å ha en smidig og vennlig stil, minimalisere unødige motsetninger, unngå provokasjoner, og dra fordel av initiativene deres, hver gang de tjener det store flertall av bønder. I dag er det unntak om enkelte som individ vil være entusiastisk til sosialismen eller kamplinja, sjøl om de har en grunnleggende objektiv interesse av å rive ned gjerdene og opprette sandrift.